

Атомн күчиг — төвкнүн керг-төртү ^{оң} кергүлүмн

ООН-а Генералдык Ассамблейа деер, 1958 джилин июни 1 шийге ани 1959 джилин июни 31 күртү, эн цагин өргү, атомн күчү, нарт делкән агентствин джилә доклад тавдж күүдлагн болв. Эн төрүр 12 ори- нутгун, тер тоод СССР-и элчир бол- сдж келдхән.

Советск Союзин ач, РСФСР-и га- задин керг-төрин министр М. Д. Яко- влев икдж герчав:

Атомн күчнә туск Нарт делкән агентствин Устав үүдврт орулдгс- нас нааран хоёр джил давдж одв. Уста- вад келдсәр болхла, «Пуг нарт дел- кәд атомн күчиг төвкнүн керг-тө- рт, әрүл-мендин болн сән джиргәлин төбә шулугьар болн өргәр олазлгь- нг» күңлгн, — әнүнә төрнә бол- джана.

Советск правительств, агентств бұ- рдәлгнә идеяг хамгин әкнәсн әви дөвнәндж. әнүнә Уставиг үүдврт орулдггәд шумгьа кевәр орлдә, аг- ентствин Уставиг диглггәд цугьар- агьаснә түрүн болдж орлцад, нарт делкән организацин әрки чинртә кү- цимжтә үүдвртнә дөвнәгин сәәгьәнн хәәлгьән үзүлнә.

Атомн күчиг төвкнүн керг-төрт олазлгәд, оли әмти хооридан өргәр хамцдж кәдлггәд Советск Союз ор- лцджакнә ил медгджәнә. Әнүнәд салгьәдүлдж, СССР-и Министрмүдин Советин Ахлач Н. С. Хрущев, нарт делкәд түрүн болдж «Ленин» гидг атомн ледокол тосхлгиг төгскәнә уч- рар, кесн герчлггьиг медүлдж келж- нг әбшәрхиг сурджанав.

«Ленин» гидг ледокол кедж гаргь- лгн, ода әнүнә двигателмүднә атомн күчәр кәдлггәд орулдгджакнә бас их гидг чинр зүүджәнә. Нарт делкәд түрүн болдж атомн күчәр кәдлггәд электростанц үүдврт орулсн, түрүн болдж бас атомн ледокол кедж гар- гьсн советск әмтсн өн йовдлнә ха- радан бшн. Терүгәрин тегәд, советск әмтс атомн күчиг төвкнүн керг-төрт нег мөсгч ухан-серлгтәгьәр олаздж чадхан даки нег үзүлв. Мана «Ленин»

гидг атомн ледокол дадан мөс ла- млах бәйтә, нап «квант дәннә» мө- синг чиги хамхлгн. Эн. государствә зер-зевәр агслгь аббхдлгьнә дөрдә- нис, күүнә сә хәәлгьнә төлә атомн күчиг олазлгьнә дөрдәднүр, әнүнә зү- ркиг болн цогц-махмудиг калулад, әмти юогьар түрджәк болна, тер то- отинә бұрдәдж теткьлгнәд цагин өргү делгьнүр тедиг дуудәд оли әм- тнә уханур болн зүркнүр хаалгь өн татхн. Атомн күчиг төвкнүн керг- төрт олазлггәд пуг оли әмтснә хам- цдж кәдлггәд бидн белнвдн, тегәд, земр өн дуудвр пуг государствәсәр дөвнәдгисн болхла, маң нег үлү сән юлх бәәсмн.

Атомн күчиг төвкнүн кевәр олаз- лгьна халхд оли әмти хооридан хам- цдж кәдлггәд делгрлгә Советск Союзин демьә олдг темдгтә. СССР аг- иствд алык нег халх дөвнәгн күрг- нә.

Советск правительств, агентствин ардврт уран — 235 өгхдән, әврәннә йемнәнн тускар герчлгәд, одаки аген- ствәд ирлцнзгьү әбшәлмүд кев.

Әнүнәс талдан, Советск Союз, ато- мн күчиг төвкнүн керг-төрт олазлгь- на халхд, советск ах сургьүлин завен- сьств болн научн-шиндлгьнә уч- режденьств специалистир белхнн тө- лә 60 стипендий өгв, бас тер мет, оли зүсн халхст атомн күчиг төвкнү- нәр олазлгн кергт, татг делгрлгтә ори- нутгуд сөлвгн дөвнә күргнн төлә 20—30 эксперт гаргьд өглгн- нд белнн келв. СССР-т ода, агентс- твин илгәсн студентир сурцацхана- номтир кәдлжәнә. Мана экспертс кес- гс государствә — атомн күчиг олаз- лгьна организацин члед — атомн күчиг төвкнүн керг-төрт олазлгь бұ- рдәлгьгьәр зура болн мероприятыс диг- лгьгьнә дамшлт әвхнн төлә гарч йо- вцхасмн.

1959 джил СССР сән дуарн. татг делгрлгтә ори- нутгудт — агентств- ин чледг технчск дөвнә гндж 500 миньгьн әрслнз мөйгь гаргьд өгв. Иргдән бидн бас агентствин үүдврт

шумгьа кевәр орлцар седжкнә- дн.

Агентствәр дамжудж, татг делгр- лгтә ори- нутгудт дөвнә боллцлгьнәд әврәннә белнән герчлхләрн, Советск правительств, ямарн чиги әрки кел- гьнә күслгн кәдлжәр бәйхн. Атомн агентствд бәйх мана өлчир, нарт делкән рынкд негдджәк, хамгин кимд гисн үнәр агентствд урап өгхдән зө- әшәржәнә гндж герчлхләр.

Агентствиг цуг ори- нутгудт әвтә болдгар, нарт делкән универсалнә организаци болгьхнн төлә, атомн күч- иг төвкнүн керг-төрт болн күмн әмти прогрест әергүлгьнә кергт өрг- ар олазлгьн, оли әмти хооридан хам- цдж кәдлггәд лавта центрь бол- гьнн төлә Советск Союз келджәнә.

Зергс өндр тәвдж күүндлгьнәд төр Нарт делкән агентствд давс джид, оли әмти хооридан хамцдж кәдлггьиг йеруалгьгар темдгтә кәд- лмш кесн өн докладс йл медгдж- әнә.

Әнүнәләрн хамдан Нарт делкән агентствин кәдлмшт кесг дугу- дунд бас бәәнә. Одаки Вена балгьснәд оласн, агентствин гурдгч генера- льн конференц деер, әнүнә үүдв- рнә кесг оли делегацисар шалгьгь- наа харгьв.

Тегәд, агентствин ил кәдлмш ода- чигн хәшнзгар делгрджәнә гндж келх кергтә.

Ори- нутгуд хооридан хамцдж кәд- лгьнә кергт гару үзүлджәк, нег халх татгч үүдвр агентств гаргь- чкв гндж темдлх әвтә болв. Улг- үрлхд, Тайванур шүүдж-хәләлгьнә керг әбрүлснә туск агентствин зал- ачирин советин шиндвр талдан чиг- ги бшн. нап агентствн дөвнәд хар- шлгьнә болджана. әврәннә үүдгч үүдврән шинкен әкдджәк, Нарт делкән агентствин тооморнн батл- гьнәс өн ирлцжәкнә алдг уга.

Бас тер мет, атомн агентствд Кн- тдин Оли-әмтиә Республик ода чиги өс орулдгджакнә хаджугьар дав- дж гарч болшо. Агентствд орицүл- гьнәс Германа-Демократическ Рес- публик, Моньгнн Оли-әмтиә Респу- блик болн нань чиги заагьдсн бәәнә. Эн бәәд уруулгдәд, атомн агентствиг оли әмти хоорид пуг олна организаци кел цаг ирв.

Агентствд, әдә әвтәгьгьәр хамцдж кәдлгьнә делгрлгт гарулггәд әрм ори- нутгудин үзүлджәк хаджгьр үүдврнн тускар келхләрн, ахлач суньгьлгьгьәр генеральн конферен- цин сүл сессийд орман олсн бас нег йовдлгг келгө бәәдж болшо. Түр- үн конференц деер Деер Европин ори- нутгудас кандидат ахлчлджак- ннә медгдг бшннә, хоёрдгч конфе- ренцид арабо-әзнатск ори- нутгудин кандидат суньгьгьдв. Дорд Европин ори- нутгудин делегаци, ори- нутгуд — агентствин члед, ахлчлчн бәәрид теднә кандидат, болгарин темдгтә номт профессор Наджаковд их гндг оны өгч, нундгтәгьәр хәлжгд гндж нәәлджәсмн. Боль, сүүлин кемд ге- нитн өн бәәрид Япона кандидат сун- нзгьгьдв. Эн йовдл, бұжл баг ори- нутгудин сә хәәлгьгн бәлггьн болад, дурго болгь-зөвтәгьгьәр үүдгьд, генеральн конференц деер хамцдж кәдлггәд атмосфер бұрдәлггәд дөвнә болгьнә гндж өс үнәлдв лавта- Профсоюзмүдин нарт делкән фе-

дерәд, нарт делкән агентствд әнү- дәд консультативн статусин әвә өг- ләд гисн — сурьвиг, залгьчирн совет күүснәд уга. Икдж дөвнә бацгү ш- двр гаргьлгьнә агентствин тоомср бәхд илгьчән халдашгө. Нарт дел- кән талдан хоёр профсоюзин орга- низацид тини статусин әвә өггдсәр хәләллә, өн шиндвр нег үлү чик бшн мөв.

Генеральн конференцин шиндвр- ар болхла, залачирн совет өн төр- аг дөкнас хәләх әвтә, әврәннә шин- дврнн шүүдж хәләлгәд, профсоюз- лудин цуг делкән федерацид агентств консультативн статус өгг гндж бидн нәәлджәнәвдн.

Дугу-дундст бас, агентств контро- лн болн инспекцин систем дигл- дж келгьд кемдән угагьар ик шидвр оньган өгдә болгьх кергтә. Йәрм ори- нутгудин халхас, контрол- н туск бәәдлгг государствн догр- лудин керг-төрт орицүлгнн төлә олазлхар седсн хаалгь бәәнә. Эннә тегәд, татг делгрлгтә кесг ори- нут- гуд агентствәс дөвнә өс сурлгьмур авч ирхнн. Эннә бас медгджәнә, өс гндж әндә туслн дөвнәг өхнн ор- мд, әднә экономикд их күчтә ори- нутгудин халхас контроль тәвдлгн болхнн. Татг делгрлгтә ори- нутгуд пугьаргьаснә түрүнд, контроль тә- влгьн бшн. государствсн — дөвнә авачирин зөвиг болн сә хәәлгьнә хадгьлггәд әвтә цагланә агентств- ин халхас дөвнә кергджәнә.

Агентств, мана заадж темдгасг әвтә оньгнн өгч хәләлгәд, атомн күчиг төвкнүн керг-төрт олазлгьгьәр, пуг государствә әдә әвтәгьгьәр хам- цдж, ицгтә кевәр кәдлгг теткьлгь- нә төлә пуг кергтә тоот тодлврмүд, әв- әргннн өлх гндж бидн икджәнә- вдн.

Зерг ахлач, советск делегаци ато- мн күчиг төвкнүн керг-төрт олазл- гьгьәр Нарт делкән агентствин үүд- врт Генеральн Ассамблей хәләлхл- рн. ода деерән атомн государствсн зер-зев агслггәд бәйх цагт. әнүг төвкнүн керг-төрт өргәр олазлгьнә тускар нап үг келәд керг уга гндж санджана. Атомн болн водородн се- лмгн күшднн уруулгьн, атомн кү- чиг төвкнүн керг-төрт олазлгнн тө- лә өн-зак уга әв-әргь учрах бәә- смн. Советск Союз ядерн селмгн уруулгнн төлә арднә ордж келәд өн халхд конструктивн сүв-селмг орулдж өгв. Политическ комитетәр хәләлгьсн, зер-зевиг пуг делгү болн күшн агслгьнәс гаргьлгьна туск сүв-селмгүд өн кергиг күшәхнн төлә кергтә таалинә бұрдлхнн.

Цуг зүсн ядерн зер-зевиг уруулгь- нә тускар, төвкнүн әдл-ахун бо- лн научн кергнн төлә хагьрдг ма- териалмүдиг олазлгьна тускар го- сүдарствәс зөвшәл күүсн бдр, атомн күчиг төвкнүн керг-төрт олазлгьнә хаалгь деер бәйх ямарын чиги ха- рилтс әвдхнн, әвдратин средств гаргьлгьна халхас материалн күв- кншг бұрдәлггәд хәлхур цуг мате- риальн, научн-технчск болн нань чиги көрнәг орулдлхнн — өн цуг нарт делкәд экономикнн, научн болн культурин үгәдг уга бәдлтнн халхд күмн әмтин төвкнүн керглә бұкдән ирлцдгәр, атомн күчнә Нарт делкән агентствин үүдвртг ца- арадин өргүлхнн төлә өргн хәәлгь сөкхнн. (ТАСС)